

Pisava z véliko ali z malo je pač stvar dogovora, ta pa odsev okusa. Kakor so Nemci nagnjeni (ali so vsaj bili) k velikim začetnicam (zaradi česar je njihova pisava ena najgrših in se tega sami bridko zavedajo), tako so drugi pravopisi večinoma nagnjeni k malim začetnicam in niti imen narodov in mestnih prebivalcev ne pišejo z véliko. Ko se s tako prakso srečuješ v vseh mogočih jezikih, se ti prvi hip res dozdeva pisava tipa rus, nemec, ljubljčan z malo nekam nemogoča, a potem se ji privadiš. Pri nas se je seveda ustalila v teh primerih pisava z veliko in imajo take in podobne besede, napisane z malo, drug pomen, recimo: kdaj odpelje ljubljčan; prodal sem pet ljublan in štiri maribore (namreč fotografije teh mest); s fordodom (namreč z avtom te znamke) sem se že vozil, s Fordom pa še ne; peter je zapel (namreč zvon, krščen na Petra); marijo zvoni.

O imenih tipa Sv. Peter naj pripomnim še to, da bi se kazalo v njih pisavi še bolj približati izgovoru in ljudski rabi in vse Št., ki se izgovarjajo šent, priključiti imenu: Sentvid, Šentjakob (ne: Št. Vid, Št. Jakob). To seveda ne velja za kratico Sv., kadar jo ljudje izgovarjajo sveti. Nagnjenje k poenostavljanju in združevanju v pisavi in izgovoru je čutiti in ga velja upoštevati tudi v imenih tipa Slovenjgradec, Slovenjgradca, Bukovžlak, Bukovžlaka, čeprav se morebiti ponekod sliši tudi še Slovenjega gradca, Bukovega žlaka.

Pri domačih krajevnih imenih si bo treba nadrobneje ogledati še imena, sestavljena s predlogom, kjer predlog še ni prešel v neločljivi sestavni del imena. V Ljubljani imamo na primer prostore: Za vodo, Na zavrtih, Ob Ljubljani, Pod ježami. Po Sloveniji je polno krajev tipa: V rebri, Pri cerkvi, Za cesto, Pod vrhom. Kadar gre za prvi sklon, pač lahko tako pišemo, a če gre za odvisne sklone, je po mojem bolje, da se deloma zabriše osnovna oblika krajevnega ali ledinskega imena in pišemo: grem pod Ježo, prihajam z Zavrti, poženi v Reber, kakor da bi se suženjsko oklepali pisave: Grem v Pod ježami, prihajam z Na zavrtih. Nekaj izjem mora namreč zmeraj biti ne le zato, da potrjujejo pravilo, temveč tudi zato, ker je nesmiselno pričakovati, da bi se dalo življenje jezika z vsemi posebnostmi in z vso pisanostjo ujeti v nekaj mehaničnih predalčkov.

Ker je treba v prihodnjem SP poskrbeti za čim ugodnejšo smiselno in grafično podobo pretežne večine krajevnih imen, zato naj o splošni rabi odločajo ta, ne da bi se pri tem delala sila tistim nekaj izjemam, ki jim kaže dovoliti privilegije. Ravno tako ne kaže siliti pravopisa pod raven razumne in estetsko ugodne oblike na ljubo nekaterim redkim, ki malo pišejo ali pa ne bodo nikoli prav pisali, pa naj se pravila še tako zmehanizirajo in poenostavijo. Popustljivo šabloniziranje bi namreč utegnilo odpreti najkrajšo pot k izroditvi pravopisa, ki je resda predmet dogovora, a kljub vsemu vendarle predmet razumnega dogovora. In še to: pravopis je treba pojmovati kot nekaj drugotnega, zunanjega, zgolj formalnega. Če bo torej kdo v posameznem primeru sprevidel, da mora vse pisati z véliko, bo pač vse pisal z véliko, če se bo s tem izognil morebitnim nesporazumom. S tem bo ravnal samo v duhu pravopisa, katerega končni namen je pač ta, da čim bolje pomaga posredovati vsebino.

Janko Moder

AŠKERCIANA V SLOVANSKI KNJIŽNICI

V svojem članku »Aškerčeva zapuščina, knjižnica in korespondenca« (Aškerčev zbornik, Celje 1957, 63—69) je Josip Wester na str. 66—67 po zapuščinskih dokumentih opisal tudi pesnikovo privatno knjižnico s podrobnim naštevanjem naslovov posameznih knjig, kolikor so ti iz pomanjkljivega zapuščinskega zapisnika razvidni. Mnoge knjige so navedene samo z inventurno številko, tako da danes ne moremo povsem za gotovo vedeti, kaj vse je pesnikova privatna knjižnica obsegala. Tako še vedno obstoji možnost, da naletimo na kako knjigo, ki je bila last pesnikova, dasi v zapuščinskem zapisniku ni imenoma omenjena.

Aškerc je kot varuh Mestnega arhiva ljubljanskega hkrati opravljal tudi posle knjižničarja v bivši Mestni knjižnici, ker je bila ta z njim tesno povezana. Vsekakor bi bilo zanimivo vedeti, ali se je v današnji Slovanski knjižnici kot neposredni materialni naslednici bivše Mestne knjižnice ohranila kaka

sled o Aškerčevih privatnih knjigah, s čimer bi postala jasnejša slika o tistih literarnih delih, ki so pesniku prišla pod roke.

Na str. 68 omenjenega Westrovega članka se navajajo podatki iz uradnega poročila magistratnega komisarja Frana Govekarja, po katerem je za Mestni arhiv oziroma za Mestno knjižnico iz Aškerčeve zapuščine na dražbi pridobil nekatere rokopise in knjige. Od vsega, tam pod točkami a) do i) navedenega gradiva se je v Slovanski knjižnici ohranila le ena sama knjiga, Poezije dr. Fr. Prešerna iz leta 1847, ki je opremljena s Prešernovim lastno-ročnim posvetilom Alojziji Chrobathovi. Aškerc je bil dal to knjigo vezati v trdno, temnorjavo usnje z vrezanim pesnikovim imenom. List pred naslovom pa nosi krepko začrtan Aškerčev podpis z letnico 1900, ki naj bi pomenila letnico nakupa. O vseh drugih stvareh pa danes ni duha ne sluha v knjižnici. Na istem mestu naštete knjige: A. Aškerc-A. Jensen, Sloveniska ballader; V. Vodnik, Pismenost ali Gramatika za prve šole (1811); Prešeren, Kerst per Savici (1836) in Der Turnier zwischen den beyden Rittern Lamberg und Pegam (1807) si je Slovanska knjižnica nabavila šele v najnovejšem času, prvo od zgoraj navedenih knjig celo direktno iz Stockholma. Pod točko f) omenjeni album s slikami pesnikovih prijateljev itd. se je našel (1951) med staro šaro hkrati z nekaterimi Jurčičevimi in Stritarjevimi rokopisi in notesi v današnji vhodni sobi arheološkega oddelka v Mestnem muzeju, kjer je bila nekakšna muzejska ropotarnica. Danes se album hrani v Mestnem arhivu. Pač pa se je ohranil v Slovanski knjižnici rokopis Ernestine Jelovškove »Erinnerungen an Dr. Franz Preširen« (pisan od 8. nov. 1880 do 22. febr. 1883). Na str. 67 svojega prispevka piše Josip Wester o njem, sklicujoč se na SBL I, 397: »Ta rokopis si je bil Aškerc bržčas izposodil iz mestnega arhiva.« Ker pa se je Aškerc na prvi strani uvoda v »Erinnerungen«, ki ga je E. Jelovškova pripisala 21. avgusta 1895, s svojo značilno krepko pisavo podpisal, je bil tudi ta rokopis verjetno njegov, kajti tenkovestni pesnik se prav gotovo ne bi bil podpisal na tujo lastnino.

V knjižnem fondu Slovanske knjižnice pa se je ohranilo še več drugih knjig, ki so bile last Antona Aškerca in ki jih je deloma sam daroval bivši Mestni knjižnici, deloma pa jih je kupila antikvarično Slovanska knjižnica. Nekatere med njimi imajo samo pesnikov podpis in so iz Aškerčevih študentovskih oziroma kaplanskih let, druge pa nosijo posvetila svojih avtorjev, ki so knjige darovali pesniku, ta pa Mestni knjižnici.

O knjigah: La Conquête des Étoiles, La Ville charnelle in Les Dieux s'en vont, d'Annunzio reste znanega italijanskega futurista in kasnejšega fašističnega bojovníka F. T. Marinettija, ki jih je s posvetili poslal Antonu Aškercu 1908, smo poročali že v koprskih »Borih« (1955, 391—392). Pesnik sam jih je prvotno daroval knjižnici ljubljanskega francosko-ilirskega krožka (Bibliothèque du cercle franco-illyrien), katerega član je bil, od tam pa so prešle po razpustu kluba v bivšo Mestno knjižnico. Hkrati je Aškerc tej francoski knjižnici daroval tudi dva nepopolna letnika Marinettijeve revije »Poesia«, ki je izhajala v Milanu. Na ovitku števil. 11—12 letnika 1908/09 je namreč Aškerc zapisal naslednje posvetilo: »Francosko-ilirskemu klubu v Ljubljani v spomin na jubilej 1809—1909 podaril Aškerc.« Tudi vse številke revije iz 1909 nosijo z Aškerčevo roko napisano »Club franco-illyrien« in pečat njegove knjižnice. Revija se hrani v Slovanski knjižnici.

Od knjig, ki so bile Aškerčeva last, ko je bil še študent, teolog in kaplan, in jih je daroval kasneje bivši Mestni knjižnici, a so danes v Slovanski, so naslednje: G. E. Lessing, Laokoon oder über die Grenzen der Malerei und Poesie, Leipzig, Reclam, b. l. Na strani pred naslovom se je Aškerc podpisal v cirilici in pripisal leto 78/9 (= 1878/1879); Ogledalo Ilirije iliti dogodovština Ilirah zatim Slavinah, a naposle Horvatah i Serbaljah zvanih, od potopa, to jest godine sveta 1656. Na četiri strane razdeljena i po dugoterpnom poslu na svetlo dana od Ivana Šveara, župnika u Svesvetih kod Požege. Strana IV. U Zagrebu 1842. Na strani pred naslovom je Aškerc pred podpis prvotnega lastnika Janka Kocipra pripisal v cirilici besedilo prvnje (najprej), sada: Ant. Orosl. Aškerc, bogoslovec, 78 (= 1878); Pevanija Zmaj-Jovana Jovanovića. Odabrane celokupne umotvorine u pesmi i prozi sa opširnim životopisom Zmaj-pesnikovim. (Divot-izdanje). Novi Sad 1882. Na strani pred naslovom je

podpisan Aškerc v cirilici, na naslovni strani zgoraj levo je njegov podpis v latinici: Aškerc, kaplan, desno pa podpis v cirilici. Pripisan je še kraj: Šmárije. Zadaž na prvi strani kazala je še Aškerčeva pripomba: Skoro 165 preloženih! (namreč pesmi).

Ostale Aškerčeve knjige v Slovanski knjižnici tvorijo razna dela v bolgarskem, ruskem, češkem, poljskem in ukrajinskem jeziku, ki jih je pesnik povečini dobil s posvetili v dar. Bolgarska je samo ena: Slav. C. Kesjakov, Pobeđa. Epičeski stihove i pesni ot poslednjata srbsko-b'lgarska vojna. Plovdiv 1887. Na strani pred naslovom je posvetilo: Črez G-na A. Bezenšeka za G-na A. Aškerc (Gorazd), bratski slovenski poet ot avtora. Plovdiv, 7. VII. 91. Tudi ruska je ena sama: N. M. Petrovskij, Kopitar' i »Institutiones linguae slavicae dialecti veteris« Dobrovskago. SPB 1911. Na zunanji naslovni strani je posvetilo: G. Ant. Aškercu s globokim uvaženim od N. M. Petrovskago. Češki knjigi sta dve: Nová sbírka veršovaných prací od Svatopluka Čecha. Vyd. druhé. V Praze 1882, z Aškerčevim podpisom na zunanji strani; Jan Thon, Karla Hynka Máchy cesta do Italie. Praha 1910. Knjiga nosi posvetilo: na notranjem naslovnem listu: Slovutnému panu Antonu Aškercovi ku vzpomínce Jan Thon. Praha, 16. XI. 1910. Poljski sta tudi dve: Jan Fr. Magiera, Słowianie. Krakow 1902 s posvetilom: Milemu Piesniarcowi... Antoniemu Aškercovi... Jan Magiera. Krakow, dn. 25/9 902; druga knjiga pa je: Tad. Stan. Grabowski, Współczesna Chorwacya. Studya literackie, I. Lwów 1905. Na strani pred naslovom je posvetilo pesniku za petdesetletnico rojstva: Spiewakowi »Trubera« i »Mučenikow« w dowod prawdziwej czei i poważania k 50. g. jego życia! Tad. St. Grabowski. Kraków, 19. II. 1906. Ukrajinska je knjiga znanega prevajalca iz Prešerna, prof. Silvestra Jaričevskega: Goremir. Poetična kazka. Černivci 1906. Posvetilo se glasi: Velikomu spivicki A. Aškercu — avtor 14./12. 907.

Mimo tega hrani Slovanska knjižnica še knjigo: Pisateljsko podporno društvo v Ljubljani. Ob svoji petindvajsetletnici 1885—1910. Napisal Anton Trstenjak. Lj. 1911. Na zunanji naslovni strani je na vezani knjigi natisnjen napis: Častnemu članu Antonu Aškercu.

F. Dobrovolj

IN ES OV V PESMIH NJEGA NAJTI NI

Na sodelavca »Kranjske Čbelice« dr. Jakoba Zupana je Prešeren sprožil tale epigram:

Brez cetov teče vir mu Hipokrene
In esov v pesmih njega najti ni!
Zatorej nimajo nobene cene,
Zato so pesmi tiste brez soli.

Ta Prešernov sršen meri na znano Zupanovo manijo, izogibati se besed s sičniki. Tako n. pr. Zupan v neki pesmi želi, »de vsih dvajsetero verst brez ceta n'esa ostane«; v pripombi k odi na cesarja Franca pa se hvali, da sovražniki preštevilnih cetov in esov ne bodo našli v 28 verzih te ode — razen v imenu Franc — niti enega od omenjenih glasov. — Podrobneje razpravlja o tem Rudolf Mole, Dr. Jakob Zupan kot pesnik (Ljubljana 1910) str. 5.

Od kod Zupanu teorija o kakofoničnosti esov in cetov?

R. Mole v omenjeni razpravi razlaga to tendenco iz njegovega silnega patriotizma, »ker so baje očitali slovenskemu jeziku, da ima preveč sičnikov«.

Mogoče pa ga je k temu privedel še neki drug moment.

Eden največjih grških lirikov, Pindar, označuje črko »s« kot »nečisto«: τὸ σὰν κίβδηλον. O svojem učitelju pesniku Lasosu iz Hermione s ponosom ugotavlja, da je šele on začetnik prave ditiramske poezije, kajti pred njegovim nastopom je »ljudem polzel iz ust nečisti s«. Antični gramatiki Klearhos, Atenaios, Dion vedo povedati, da je Lasos napisal cele pesmi brez črke »s«.

Mogoče ima tudi omenjeno sovraštvo do preštevilnih sičnikov svoj odpor v oboževanju Pindarja. Saj je znano, kakšen silen vpliv je imel Pindar od 17. do začetka 19. stoletja na evropsko poezijo, zlasti na nemške pesnike (Opitz, Weckerlin, Gottsched, Klopstock, Hölderlin): bil jim je vzor in ideal najčistejše lirike. Tudi na Kranjskem je Pindar našel svoje častilce, kot je